

ОСВІТА / ПЕДАГОГІКА

УДК 316.4+37.09+37.01/09

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2021/7-1/13>Н. Павлик, д-р пед. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-2601-4104

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна

**ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ
У ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ (1960–2021 РОКИ)**

Наведено результати кількісного аналізу бібліографічних джерел за пошуковим словом "неформальна освіта" в зарубіжних журналах відкритого доступу з метою вивчення історії становлення неформальної освіти як наукового терміна. Встановлено, що перші публікації із згадуванням неформальної освіти збігаються в часі з введенням у більшості європейських країн стратегії масової освіти. Показано, що використання терміна "неформальна освіта" було пов'язане з описом стану доступу певних категорій населення до освіти. З допомогою кількісного аналізу розроблено авторську періодизацію становлення неформальної освіти.

Ключові слова: документальний підхід, етапи становлення неформальної освіти, кваліметричний підхід, неформальна освіта, освіта впродовж життя.

Постановка проблеми. Посилення інтересу до неформальної освіти як інструменту забезпечення освіти впродовж життя і підвищення якості освіти та грамотності населення загалом, підвищення конкурентоспроможності соціально виключених категорій населення як засобу формування громадянського суспільства зумовило активізацію вивчення і наукового обґрунтування впливу неформальної освіти на різні аспекти суспільного життя.

Сучасні дослідження неформальної освіти в Україні базуються на кількох основних напрямках: вивченні досвіду та компаративному аналізі ефективних зарубіжних практик; характеристиці та апробації сучасних інноваційних методів неформальної освіти; обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і вихідних принципів неформальної освіти, її взаємозв'язку з іншими елементами системи освіти (освіта дорослих, безперервна освіта, освіта протягом життя, неформальна освіта дорослих та ін.). Також можна виокремити напрям досліджень, у яких неформальна освіта розглядається як метод або засіб досягнення інших дослідницьких цілей: формування професійної компетентності студентів чи фахівців; розвиток затребуваних м'яких навичок (критичне та стратегічне мислення, творчість і креативність, адаптивність тощо); набуття учасниками навчання соціального досвіду та поширення демократичних цінностей.

Джерельною базою зазначених досліджень є перекладні та зарубіжні видання і документи; досвід діяльності провайдерів неформальної освіти, зокрема інститутів громадського суспільства; результати власних емпіричних, експериментальних і моніторингових досліджень щодо впливу неформальної освіти.

На нашу думку, наукові дослідження неформальної освіти дістануть розвитку та наберуть більш системного характеру за умов застосування кількісних методів наукового пізнання, моніторингів та якісного аналізу загальної інформаційної бази щодо застосування неформальної освіти.

Мета статті – проаналізувати використання терміна "неформальна освіта" як частини наукового апарату публікацій у зарубіжних наукових журналах з відкритим доступом; виявити основні етапи становлення неформальної освіти в науковому дискурсі освітніх і соціальних наук.

Методологія та методи досліджень. Збирання даних відбувалося за допомогою ресурсу *EBSCO search, Directory of Open Access Journals (DOAJ)* (<https://doaj.org/>). *Directory of Open Access Journals* (Каталог журналів відкритого доступу) – незалежної онлайн-бази, що індексує та забезпечує доступ до понад 16500 рецензованих журналів з вільним доступом більш ніж 80 мовами

світу, репрезентуючи понад 6 млн статей у 126 країнах та охоплюючи всі галузі науки.

Ключовим словом пошуку було "Неформальна освіта / Non-formal education" у двох галузях – Освіта та Соціальні науки із подальшим вивченням забезпечення всіх можливостей для пошуку (All fields), представленості терміна у назві (Title), ключових словах (Keywords) і анотації (Abstract). Роки пошуку публікацій не обмежувалися, що дало змогу проаналізувати становлення терміна "неформальна освіта" в науковій думці. Зауважимо, що дані за 2021 р. є неповними, оскільки дослідження проводилося в липні 2021 р.

Часові межі пошуку: січень 1960 – липень 2021 р.

Методи: кількісний аналіз публікацій у зарубіжних журналах з відкритим доступом; моніторинг згадувань терміна "неформальна освіта" у наукових публікаціях за роками видання; аналіз і порівняння даних про дослідження неформальної освіти з подальшим синтезом гіпотез і висновків.

Методологічний підхід до дослідження: кваліметричний, що передбачає вивчення якісних характеристик предмета пізнання через кількісні оцінювання їх прояву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Документальний і кваліметричний підходи у вітчизняних освітніх дослідженнях мають поодинокий і часто лише описовий характер. Зокрема, О. Веремчук та О. Матвійчук в роботі [1] описали роль бібліографії як джерела достовірної важливої наукової інформації що дає змогу презентувати тему дослідження більш комплексно і систематизовано. Бібліографічний покажчик за редакцією Л. Лук'янової [2] презентує інформаційну базу для розвитку теорії та практики освіти дорослих (у т.ч. неформальної освіти) в Україні за чотирима напрямками: 1) монографії, навчально-методичні матеріали; 2) статті; 3) міжнародні видання; 4) дисертації та автореферати. В аналітичному огляді С. Мельника [3] автор, посилаючись на офіційні видання (зокрема матеріали Комітету ВСУ з питань науки і освіти, МОН і Мінсоцполітики України, Держпраці України, МОЗ України, офіційні статистичні збірники Держслужби зайнятості, публікації Міжнародного благодійного Фонду "Міжнародний Фонд досліджень освітньої політики", Державної інспекції установ освіти), характеризує становлення та визнання неформальної освіти в Україні. У статті О. Безпалько [4] висвітлено результати кількісного та якісного аналізу дисертаційних робіт із соціальної педагогіки, захищених у 2007–2009 рр.

Отже, вивчення бібліографії публікацій має велику цінність для підтвердження чи заперечення гіпотез, характеристики тенденцій становлення певних явищ і

категорій, обґрунтування висновків щодо історії становлення понять, концепцій і теорій.

У статті представлено результати кількісного аналізу бібліографічних джерел за пошуковим словом "неформальна освіта" в зарубіжних журналах відкритого доступу. Для збирання даних була використана база EBSCO, призначення якої – просування якісних досліджень, змінюючи їх ландшафт через забезпечення наукового контенту. Ідея використання EBSCO як теоретико-емпіричної основи дослідження належить Даніелю Моксону, докторська дисертація якого присвячена дослідженню рівня участі дітей і молоді [5].

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Термін "неформальна освіта" в українській науково-педагогічній думці є новим. Цей термін набув популярності вже у ХХІ ст., поширюючись разом із зміною концепції освіти відповідно до загальнолюдських цінностей добровільності, партисипативності, паритетності, з урахуванням різноманітності соціальних і психологічних станів учасників освіти та поряд з популяризацією ідеї освіти упродовж життя. Водночас, як свідчить аналіз літератури, термін є перекладеним з англійської (non-formal education) та існує в зарубіжній теорії та практиці освіти ще із середини ХХ ст.

Зокрема, Д. Плинокос і М. Коваленко [6] у процесі аналізу підходів до визначення неформальної освіти за основу взяли наукові роботи Ф. Кумбса 1973 р., в яких неформальну освіту визначено як організовану,

цілеспрямовану та підтримувану освітню діяльність поза межами формальної освіти. У посібнику тренерської групи "Інша освіта" [7] точкою відліку виникнення терміна "неформальна освіта" визначено 1968 р., пов'язуючи з виданням книги Ф. Кумбса "Світова освітня криза: системний підхід". Наступною важливою датою, пов'язаною з поширенням ідей неформального навчання, авторами посібника визначено 1996 р., коли Організацією Безпеки і Співпраці в Європі (ОБСЄ) задекларовано цінність освіти упродовж життя.

Деяко іншу точку відліку наведено в роботі С. Яблокова [8], в якій вказується 1967 р., коли відбулася Міжнародна конференція в Уільямсберзі (США), присвячена кризі у сфері освіти та яка започаткувала розподіл освіти на формальну, неформальну та інформальну.

На нашу думку, відсутність досліджень з історії становлення неформальної освіти в Україні призводить до неузгодженості теоретичних передумов обґрунтування й розуміння феномену неформальної освіти. Зокрема, в процесі дослідження нами встановлено наявність і більш ранніх зарубіжних статей, що містять неформальну освіту в науковому апараті (табл. 1).

Згідно з даними табл. 1, перша публікація з відкритим доступом, яка містила в науковому апараті термін "неформальна освіта", датується 1964 р., друга – 1972 р. Обидві статті вийшли польською мовою у виданні "ARCHIWUM KRYMINOLOGII" ("Архів кримінології") і були присвячені проблемі злочинності неповнолітніх.

Таблиця 1

Контент неформальної освіти у змісті наукових періодичних видань, за роками видання;
пошукове слово: Non-formal education

Роки видання	Особливості пошуку			
	All fields / Усі поля	Title / Назва	Keywords / Ключові слова	Abstract / Анотація
1964*	1			1
1972**	1			1
1982	1			
1983	1			1
1986	2			2
1988	2			2
1989	1			1
1991	2			
1996	2	1		1
1997	2			2
1998	1			1
1999	1			1
2000	3		1	1
2001	2			
2002	6			4
2003	3	1	1	1
2004	8	1		7
2005	18	2	1	11
2006	14	2	3	11
2007	26	1	5	21
2008	25		1	19
2009	42	3	2	35
2010	45	3	3	35
2011	56	5	8	45
2012	69	5	8	49
2013	83	3	7	62
2014	88	6	8	65
2015	120	11	17	93
2016	163	8	13	134
2017	189	16	19	139
2018	287	28	33	213
2019	278	16	25	207
2020	278	24	37	214
2021	148	4	13	106
Разом	1992	141	216	1496

* Jasiński Jerzy. Kształtowanie się przestępczości nieletnich w Polsce w latach 1951–1960 w świetle statystyki sądowej // ARCHIWUM KRYMINOLOGII. – 1964 – January.

** Ostrihanska Zofia, Kossowska Anna. Wyniki badań 110 dziewcząt "nie uczących się i nie pracujących" // ARCHIWUM KRYMINOLOGII. – 1972. – September.

Отримані дані можуть свідчити про тісний зв'язок неформальної освіти і соціальної роботи з формуванням громадянського суспільства, проблемою доступу різних категорій населення до освіти як ресурсу та засобу соціалізації.

Перші публікації зі згадуванням неформальної освіти (1964; 1972; 1982) збігаються у часі з введенням у більшості європейських країн стратегії масової освіти (60–70-ті рр. XX ст.). І. Пекар [9], описуючи забезпечення загального доступу до державних освітніх послуг, співвідносить це з початком розвитку позашкільної освіти, що мала добровільний додатковий характер і ґрунтувалася на інтересах людей.

Приблизно у цей самий час (наприкінці 1960-х рр.) розпочинається науково-практичний дискурс щодо зміни

концепції "освіта на все життя" на концепцію "освіта впродовж життя". Основою дискурсу стала нездатність інституціоналізованої освіти швидко адаптуватися до стрімких і глобальних змін, що призвело до виникнення понять формальної, неформальної та інформальної освіти [10].

У статті не ставилося завдання аналізу змісту наведених у таблицях результатів, оскільки, обравши кваліметричний підхід, автори прагнули побачити загальну кількісну ситуацію з дослідженнями неформальної освіти. З цією метою на основі даних табл. 1 нами був побудований рис. 1, який ілюструє тенденції вживання терміна "неформальна освіта" в зарубіжних журналах з вільним доступом.

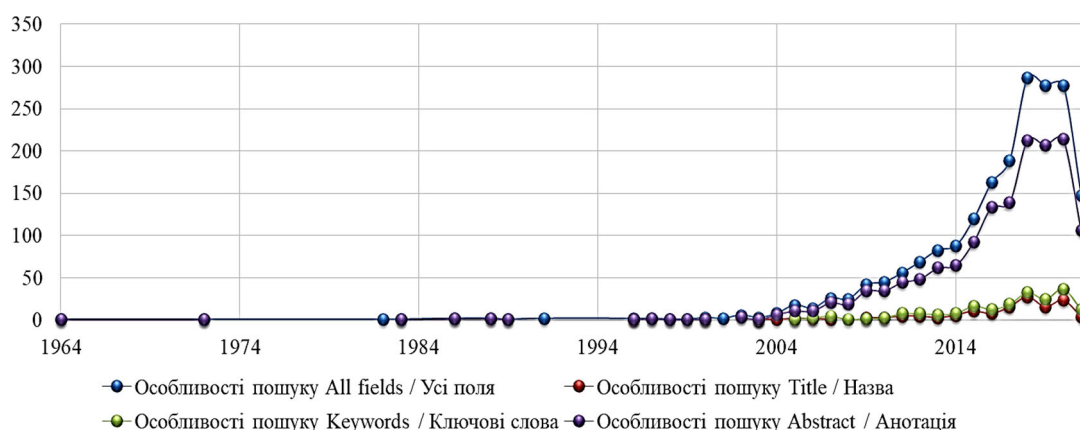

Рис. 1. Кількісні тенденції використання терміна "неформальна освіта" в зарубіжних наукових журналах

На підставі даних рис. 1 можна запропонувати такі етапи становлення досліджень неформальної освіти:

1) середина XX ст. – 1980-ті рр. – етап розгляду неформальної освіти як інструменту соціальних змін, засобу подолання кризи в освіті та надання їй більш масового характеру з урахуванням соціальних станів та індивідуальних особливостей різних категорій населення;

2) 1980–1990-ті рр. – етап перенесення терміна "неформальна освіта" у сферу педагогічних досліджень із загальних і соціальних видань (табл. 2);

3) 1990–2010-ті рр. – етап зародження та поширення концепції освіти упродовж життя, що супроводжується підвищенням інтересу до неформальної освіти як однієї із форм освіти протягом життя;

4) 2010–2020-ті рр. – етап стрімкого зростання кількості публікацій з проблем неформальної освіти, що відображає науковий інтерес до застосування неформальної освіти для суспільних перетворень та викликів інформаційного суспільства.

Наведена періодизація є гіпотетичною та вимагає підтвердження якісними дослідженнями змісту, історичних і соціальних передумов виділених етапів та може слугувати перспективою для подальших наукових розвідок.

Окремо нами представлено дані пошуку залежно від напрямку наукових досліджень: освіта (табл. 2) та соціальні науки (табл. 3).

Дослідження, марковані напрямом "Освіта" (Education), починають презентуватися у зарубіжних відкритих журналах з 1982 р., однак назвати їх системними немає підстав: з 1982 по 2000 р. вони друкуються епізодично, раз на 5–6 років і стосуються переважно загальних питань освіти.

З 2000 р. публікації зі згадуванням неформальної освіти вже є щорічними, їх кількість стрімко зростає, порівну концентруючись у сферах загальних питань організації освіти та особливих аспектів освіти, спеціальної освіти (див. табл. 2). Саме з 2000 р. у країнах Європейського

Союзу увага зосереджується на розробці системної політики з навчання дорослого населення, у тому числі неформального навчання як передумови економічного зростання, соціального благополуччя, розбудови громадянських суспільств. В аналітичному звіті дослідження [11] це підтверджено розробкою низки європейських документів: "Резолюція з навчання протягом життя" (2002), "Навчання дорослих: ніколи не пізно навчатися" (2006), "Завжди є слушний час для навчання" (2007).

Найбільша кількість публікацій у сфері освіти припадає на 2018 р. (146 статей у зарубіжних журналах з відкритим доступом). За часовими межами це збігається з періодом дискурсу в українських медіа щодо сутності та значення неформальної освіти та декларуванням неформальної освіти як рівної формальній у новій редакції Закону України "Про освіту" 2017 р., ст.8. У європейських країнах цей період згідно з дослідженням [11] збігається з формуванням консолідованої політики ЄС щодо навчання дорослих після прийняття у 2011 р. "Європейського порядку денного щодо навчання дорослих".

У сфері соціальних наук (табл. 3) неформальна освіта як частина наукового апарату зарубіжних досліджень з'явилася раніше, ніж у сфері освіти, однак, незважаючи на збільшення кількості публікацій і, відповідно, підвищення наукового інтересу, вона не набула таких виражених форм. Хоча неформальна освіта й була започаткована як особлива форма навчання та соціалізації для певних соціально виключених категорій населення, однак вона так і не дістала поширення серед соціальних досліджень окремих клієнтів. Водночас на підтвердження затребуваності неформальної освіти у соціальній сфері може свідчити наявність публікацій, які стосуються саме дискримінованих та/або соціально виключених категорій населення: наприклад, як видно з даних табл. 3, у зарубіжних наукових журналах з відкритим доступом відсутні дослідження неформальної освіти чоловіків, натомість є окремі дослідження, присвячені жінкам, фемінізму, громадам.

Таблиця 2

Контент неформальної освіти у змісті наукових періодичних видань, за роками видання;
пошукове слово: Non-formal education, напрям досліджень: Education, особливості пошуку: All fields

Роки видання	Сфери наукових досліджень				
	Education / Освіта і навчання	Education (General) / Освіта (загальні питання)	History of Education / Історія освіти	Special aspects of Education / Галузі освіти	Theory and practice of Education / Теорія і практика освіти
1982	1	1			
1988	1				
1991	1				
1996	1				
1999	1				
2000	2	1			
2001	1			1	
2002	1				
2003	3			1	
2004	4	1		2	
2005	15	10		7	1
2006	9	4		3	
2007	13	5		6	1
2008	11	4		4	2
2009	23	10		5	2
2010	25	7		12	3
2011	31	10	1	13	4
2012	26	7		11	3
2013	53	13	3	17	11
2014	51	19		23	5
2015	60	24	1	22	2
2016	68	32		23	5
2017	103	32		42	13
2018	146	62		46	11
2019	131	45		40	6
2020	102	31	1	30	14
2021	41	10	1	11	6
Разом	934	335	7	320	89

Таблиця 3

Контент неформальної освіти у змісті наукових періодичних видань, за роками видання;
пошукове слово: Non-formal education, напрям досліджень: Social sciences, особливості пошуку: All fields

Роки видання	Сфери наукових досліджень				
	Social sciences / Соціальні науки	Social sciences (General) / Загальні питання	Social sciences (Men) / Чоловіки	Social sciences (Women. Feminism) / Жінки. Фемінізм	Communities. Classes. Races / Громади. Класи. Раси
1964	1				
1972	1				
1986	1				
2001	1				
2002	2	1		1	
2005	1				
2008	5	1		1	
2009	5	2			
2010	3	1			
2011	10	7			
2012	14	6			
2013	16	10			1
2014	14	6			1
2015	18	3			1
2016	38	7			2
2017	19	7			1
2018	47	11			2
2019	43	7			4
2020	41	17		1	3
2021	24	10			
Разом	306	98	0	3	15

Як видно з даних табл. 3, системність досліджень з неформальної освіти у соціальних науках розпочалася з 2008 р., після чого публікації стали щорічними та більш масовими.

Висновки. Отже, беручи до уваги наукову дискусійність нашого дослідження, можна констатувати:

1. В українській науковій думці бракує досліджень історії виникнення та поширення неформальної освіти як методологічно нової освітньої парадигми. Автори посиляються на зарубіжні закриті видання, що часто

унеможлиблює аналіз та формулювання прогностичних тенденцій з указаної проблеми. Немає усталеної періодизації становлення неформальної освіти в Україні та за кордоном, що призводить до поширення авторських ідей і бачень, які почасти суперечать одна одній.

2. Перші публікації зі згадуванням неформальної освіти (1964; 1972; 1982) збігаються у часі з введенням у більшості європейських країн стратегії масової освіти (60–70-ті рр. XX ст.).

3. Використання терміна "неформальна освіта" було пов'язане з описом стану доступу певних категорій населення до освіти та відповідного способу життя, що може характеризувати кореляційний зв'язок неформальної освіти і соціальної роботи, в якому неформальна освіта може слугувати засобом соціалізації соціально виключених категорій клієнтів.

4. Кількісні дані публікацій із зазначенням неформальної освіти в науковому апараті досліджень свідчать про можливість спроби періодизації становлення неформальної освіти у дослідженнях зарубіжних авторів. Нами виділено чотири етапи залежно від кількості публікацій, їх змісту, напряму наукових досліджень.

5. Неформальна освіта як частина наукового апарату досліджень розпочиналася саме у сфері соціальних наук, але набула більшої популярності у сфері освіти і педагогічних досліджень. Такі статті переважно марковані напрямом загальних аспектів організації освіти, тобто можна припустити, що вони присвячені обґрунтуванню чи опису саме сутності та змісту неформальної освіти як особливого виду соціальної/навчальної діяльності.

Перспективи досліджень. Подальші розвідки вважаємо за доцільне спрямувати на наукову інтерпретацію змісту публікацій про неформальну освіту залежно від категорій учасників, провайдерів та сфер навчання; порівняння масової частки публікацій про неформальну освіту із суміжними поняттями – освіта впродовж життя, освіта дорослих та інших; системне вивчення історії становлення неформальної освіти як соціального і педагогічного феномену.

Список використаних джерел

1. Веремчук О. Персональні бібліографічні покажчики як достовірне джерело історико-біографічних досліджень / О. Веремчук, О. Матійчук // Науково-педагогічні студії. – 2020. – Вип. 4. – С. 90–102.
2. Освіта дорослих: бібл. покажч./ Л. Б. Лук'янова.; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України; Укр. Асоціац. освіти дорослих. – К.: ТОВ "ДКС-Центр", 2016. – 144 с.
3. Мельник С. В. Підготовка кадрів на виробництві, неформальні кваліфікації й регульовані професії, участь у професійно-кваліфікаційній діяльності професійних асоціацій: місце й роль у Національній системі кваліфікацій. Аналітичний огляд / С. В. Мельник. – К.: Європ. фонд освіти, 2015. – 43 с.
4. Безпалько О. В. Наукові дослідження в галузі соціальної педагогіки: результати моніторингу 2007–2009 рр. // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2020. – № 1. – С. 3–10.
5. Moxon, D. Understanding Children and Young People's Voice as Intergenerational Dialogue within the Context of Children and Young People's Participation. – Degree of Doctorate of Professional Practice, Community Social Care Policy and Practice at the University of Central Lancashire, Jan 2021.
6. Плинокос Д. Д. (2016). Неформальна освіта: теоретичні аспекти і наукові підходи / Д. Д. Плинокос, М. О. Коваленко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2016. – № 29. – С. 53–60.

7. Ідеї. Натхнення. Рішення. Посібник для тренерів неформальної освіти. / авт. кол.: Н. Трамбовецька, О. Іванік, М. Гавінек-Даргаргулія та ін. – К.: Інша освіта, 2015. – 71 с.

8. Яблоков С. Інтеграція формального, неформального та інформального навчання в навчання англійської мови // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2018. – № 1(75). – С. 106–123.

9. Пекар І. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві. [Електронний ресурс] / І. Пекар // Qholding. – Режим доступу: <http://iqholding.com.ua/articles/rol-neformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96lsv%D1%96>

10. Платонова А. Неформальна освіта в культурі: довгострокові внески з високими відсотками [Електронний ресурс] / А. Платонова // Укр. правда. – 2016. – 29 берез. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/29/209983/>

11. Колишко Р. Якою має бути політика навчання дорослих в Україні? : аналіт. звіт. [Електронний ресурс] / Р. Колишко, О. Лазоренко; Укр.сторона платформи громадян. сусп-ва Україна–ЄС. – К.: Проект "Громад. синергія", 2018. – 52 с. Режим доступу: https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Navchannya_doroslykh_v_Ukrayini.pdf

References

1. Veremchuk O., Matviichuk O. (2020). Personalni bibliografichni pokazhchyky yak dostovirne dzherelo istoriko-biografichnykh doslidzhen // Naukovo-pedahohichni studii. – 2020. – Vyp.4. – S.90–102.
2. Osvita doroslykh: bibliografichnyi pokazhchik / L. B. Lukianova; In-t ped.osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy; Ukr. Asots. osvity doroslykh. – K.: TOV "DKS-Tsentr", 2016. – 144 s.
3. Melnyk S. V. Pidhotovka kadriv na vyrobnytstvi, neformalni kvalifikatsii i rehulovani profesii, uchast u profesiino-kvalifikatsiini diialnosti profesiynykh asotsiatsii: mistse y rol u Natsionalni systemi kvalifikatsii. Analitichnyi ohliad / S. V. Melnyk. – K.: Yevropeyskyi fond osvity, 2015. – 43 s.
4. Bezpalco O. V. Naukovi doslidzhenia v haluzi sotsialnoi pedahohiky: rezultaty monitorynhu 2007–2009 rr. / O. V. Bezpalco // Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka. – 2010. – № 1. – S. 3–10.
5. Moxon, D. Understanding Children and Young Peoples Voice as Intergenerational Dialogue within the Context of Children and Young Peoples Participation. – Degree of Doctorate of Professional Practice, Community Social Care Policy and Practice at the University of Central Lancashire, Jan 2021.
6. Plynokos D. D., Kovalenko M. O. Neformalna osvita: teoretychni aspekty i naukovi pidkhody // Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2016. – № 29. – S. 53–60.
7. Idei. Natkhennia. Rishennia. Posibnyk dlia treneriv neformalnoi osvity. / Avt. kolektyv: N. Trambovetska, O. Ivanik, M. Havinek-Daharhuliiia, A. Karavai, V. Yatsyk. – K.: Insha osvita, 2015. – 71 s.
8. Iablokov S. Intehratsiia formalnoho, neformalnoho ta informalnoho navchannia v navchanni anhliskoi movy. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – 2018. – № 1(75). – S.106–123.
9. Pekar I. Ro neformalnoi osvity u suchasnomu suspilstvi // Qkholdnyh [Elektronnyi resurs] / I. Pekar. – Rezhym dostupu: <http://iqholding.com.ua/articles/rol-neformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96lsv%D1%96>
10. Platonova A. Neformalna osvita v kulturi: dovhostrokovi vnesky z vysokymy vidstokamy [Elektronnyi resurs] / A. Platonova // Ukrainska Pravda. – 2016. – 29 berez. – Rezhym dostupu: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/29/209983/>
11. Kolyshko R. Yakoiu maie buty polityka navchannia doroslykh v Ukraini? Analitichnyi zvit. / R. Kolyshko, O. Lazorenko [Elektronnyi resurs] / Ukrainska storona platformy hromadianskoho suspilstva Ukraina-YeS. – K.: Proekt "Hromad. synerhiia". – 52 s. – Rezhym dostupu: https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Navchannya_doroslykh_v_Ukrayini.pdf

Надійшла до редколегії 03.09.21
Рецензовано 13.09.21

N. Pavlyk, Dr. Sci. (Pedagogical), Associate Prof.
ORCID ID: 0000-0003-2601-4104
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine

THE PROBLEM OF ORGANIZATION AND CONTENT OF NON-FORMAL EDUCATION IN FOREIGN SCIENTIFIC PERIODICALS (1960–2021 YEARS)

The study presents the results of quantitative analysis of bibliographic sources on the search word-combination "non-formal education" in open access foreign journals in order to study the history of non-formal education as a scientific term.

Data were collected using the EBSCO search resource; the key word-combination of the search was "Non-formal education" in the field of education and social sciences. The search time limits cover the period from January 1960 to July 2021. Methods of quantitative analysis of publications in open access foreign journals; monitoring references to the term "non-formal education" in scientific publications; analysis and comparison of data on the study of non-formal education with the subsequent synthesis of hypotheses and conclusions were applied.

Conclusions are substantiated that Ukrainian scientific area lacks research on the history of the emergence and spread of non-formal education as a methodologically new educational paradigm and social phenomenon. The lack of established periodization of the formation of non-formal education in Ukraine and abroad leads to the spread of contradictory author's ideas.

It is established that the first publications mentioning non-formal education (1964; 1972; 1982) coincide in time with the introduction of the strategy of mass education in most European countries (60-70s of the twentieth century). The use of the term "non-formal education" was associated with a description of the state of access of certain categories of the population to education and the corresponding way of life, which may characterize the correlation between non-formal education and social work. Non-formal education as a part of the scientific apparatus of research began in the field of social sciences, but has become more popular in the field of education and pedagogical research.

Quantitative data of publications indicating non-formal education in the scientific apparatus of research mean the possibility of periodization of the formation of non-formal education in the research of foreign authors. The article identifies four stages depending on the number of publications, their content, and the direction of research: 1) the middle of the twentieth century-1980s – the stage of considering non-formal education as a tool of social changes, a means of overcoming the crisis in education and giving it a more mass character taking into account the social status and individual characteristics of different categories of the population; 2) 1980s-1990s – the stage of transfer the term "non-formal education" in the field of pedagogical research; 3) 1990s-2010s – the stage of origin and spread of the concept of lifelong learning, accompanied by growing interest in non-formal education as a form of lifelong learning; 4) 2010s-2020s – the stage of rapid growth in the number of publications on non-formal education, which reflects the scientific interest in the application of non-formal education for social transformations and responses of the information society.

Keywords: documentary approach, stages of formation of non-formal education, non-formal education, lifelong learning, qualimetric approach.

Н. Павлик, д-р пед. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0003-2601-4104

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, Украина

ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ И СОДЕРЖАНИЯ НЕФОРМАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЗАРУБЕЖНЫХ НАУЧНЫХ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЯХ (1960–2021 ГОДЫ)

Представлены результаты количественного анализа библиографических источников по поисковому слову "неформальное образование" в зарубежных журналах открытого доступа в целях изучения истории становления неформального образования как научного термина. Установлено, что первые публикации с упоминанием неформального образования совпадают во времени с введением в большинстве европейских стран стратегии массового образования. Показано, что использование термина "неформальное образование" было связано с описанием состояния доступа определённых категорий населения к образованию. С помощью количественного анализа разработана авторская периодизация становления неформального образования.

Ключевые слова: документальный подход, этапы становления неформального образования, квалиметрический подход, неформальное образование, образование в течение жизни.